

MIESTIEČIŲ BUITIS

LVOVAS, 1524 10 17. APIE TRAKŲ MIESTIEČIŲ SKURDĄ IR MOKESČIŲ LENGVATAS

Raštas visiems Trakų miestiečiams, kuriuo atleidžiama nuo kai kurių mokesčių ir duoklių: seniau gyvenantys - trejiems metams, naujai įsikūrę - šešeriems

Žygimantas

Nuolankiai prašė vaitas, burmistrai, tarėjai ir visi Trakų miesto miestiečiai - tiek Romos katalikų, tiek graikų apeigų tikėjimo - ir pareiškė mums, jog dėl nuolatinio sidabrinės, totorinės ir kitokių mokesčių mokėjimo labai nuskurdo, o kai kurie mūsų miestiečiai dėl to net iš miesto išsikraustė, todėl nuolankiai prašė, kad jiems keletui metų duotume laisvę ir išvaduotume nuo mūsų mokesčių. Tad mes parodėme mūsų malonę ir atleidome juos nuo sidabrinės ir totorinės, ir nuo kitų mūsų mokesčių, kuriuos buvome mūsų miestui uždėję, ir senus Trakų miestiečius, tiek Romos, tiek graikų apeigų, išskyrus karaimus, kurie seniai ten gyvena, atleidome trejiems metams, o kurie ateis nauji ir tame mūsų mieste norės įsikurti, tiems davėme laisvę ir atleidome nuo mūsų mokesčių šešeriems metams. Tačiau mokesčius už karčemas, kaip ir anksčiau, jie turi mokėti mūsų pilininkui. Rašyta Lvove 1524 metų spalio 17 dieną, indiktas 13. Bogušas

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kasdienis gyvenimas: Lietuvos istorijos skaitinių chrestomatija, [sudarė Algirdas Baliulis, Elmantas Meilus], Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001, p. 470.

VILNIAUS IR JO GYVENTOJŲ APRAŠYMAS IŠ BRAUNO ATLASO

Vilnius yra gausiai gyvenamas, didelis miestas, Lietuvos vyskupystės ir šios kunigaikštystės centras. Vietinių gyventojų vadinamas Vilenszki, o vokiečių — die Wilde nuo to paties pavadinimo pro šalį tekančios upės, kuri, prasidėjusi Lietuvoje, susijungia su Nemunu ir įsilieja į Mare Prutenicum [Prūsų jūrą]. Miestą supa mūrinė siena su vartais, kurie niekada neuždaromi. Namai daugiausia mediniai, žemi ir maži, be miegamųjų ir be virtuvių (netgi be tvartų, nors daugelis laiko galvijų ir šiaip gyvulių), išsklaidyti ir pastatyti be jokios tvarkos. Tačiau kai kurias gatves, ypač Vokiečių ir Pilies, puošia mūriniai gražūs namai, pastatyti kitataučių, kurie lankosi šiame mieste prekybos reikalais. Vilniuje yra dveji karaliaus rūmai, iš kurių vieni didžiuliai, su daugeliu keliais aukštais išdėstytu kambarių. Kiti rūmai su bokštais, matomi ant kalno. Jo papėdėje įrengtas ginklų sandėlis, kuriame yra nemažai visokių kariškų ginklų, nors visoje Lietuvoje nėra jokio metalo kasyklų nei telkinių.

Bažnyčios daugiausia mūrinės, nors yra ir medinių. Jose atliekamos apeigos įvairių religijų tikintiesiems. Gražus yra Bernardinų vienuolynas, pastatytas iš degtų plytų, garsus savo nuostabia architektūra. Taip pat garsi Rutenorum aula [Rutenų salė], kurioje pirkliai išdėsto savo prekes, atvežtas iš Maskvos, kaip antai: vilkų, lapių (daugiausia baltųjų), kiaunių, sabalų, šermuonėlių, leopardų ir kitokių žvėrių puikiausius kailius.

Įvairiose gatvėse yra šaltinių, skirtų naudotis miestiečiams. Visi jie atvesti iš to paties pagrindinio šaltinio, įrengto šalia Vokiečių vartų.

Priemiesčių nėra daug ir įvairių kaip gerai išplanuotuose miestuose, kur jie vadinasi skirtingais vardais, bet yra tik vienas, išsistatęs prie jį juosiančios Vilnios. Jame daugybė mažų lūšnelių, pastatytų be jokios tvarkos, be gatvių, vien pagal nemokytų barbarų norą, kaip lėmė burtas ar atsitiktinumas, ir tarsi prisėtų. Mat tas savo lūšnas, iš pušinių rąstų labai primityviai kur nors kitur suręstas, čia atveža ir kur nori stato. [...]

Vilniaus žmonės, ypač gyvenantys priemiesčio lūšnose, yra nemokyti, vergiškos prigimties, nematę jokių laisvųjų menų ar mokslų ir į juos nelinkę, neveiklūs, tinginiai ir dykūnai, neturintys jokios laisvės,

tikri vergai, laikomi kilmingųjų nuosavybe. Tačiau jie patys, kaip atrodo (nuostabu girdėti!), džiaugiasi tokiu gyvenimu. Savo šeimininkus tuo karščiau myli ir rodo jiems tuo didesnę paklusnumą ir ištikimybę, kuo žiauriau ir negailestingiau šie juos bara ir muša. Tuo tarpu tuos šeimininkus, kurių nėra kaip reikiant mušami, taip pat tuos, kurie neišmoko gerų papročių arba yra jų atžvilgiu nelabai palankiai nusiteikę, pameta.

Vyno neturi, tačiau išgerti mėgsta. Geria midų, alų, labai mėgsta pašildytą vyną, svogūnus ir česnakus. Namuose amžinai skendi dūmuose (mat visai neturi kaminų) ir todėl apanka; niekur nėra tiek daug aklių žmonių kaip tame mieste.

Jų namuose nėra jokių papuošimų ar brangių namų apyvokos daiktų. Tėvai kartu su vaikais, galvijais ir žvėrimis gyvena kartu nešvariame hipokauste; čia pat ant kieto suolo guli gimdanti šeimininko žmona, kuri jau trečią ar ketvirtą dieną po gimdymo dirba visus sunkius darbus viduje ir lauke. Visame mieste niekas neturi lovų. To negana, minkštai miegoti laikoma nuodėme. Daug yra netgi turtingesnių, kurie miega ant suolo, pasikloję tiktai meškos kailį. Ne ką geresnis ar pranašesnis yra kilmingųjų gyvenimo būdas, tik tiek, kad jie dėvi prabangesnius rūbus, papuoštus ir išsiuvinėtus auksu bei sidabru, ir taip rodo savo kilmingumą.

Miestiečiai džiaugiasi galėdami gražiau papuošti savo žmonas, o visi kaimiečiai dėvi pačius pigiausius, tos pačios spalvos ir išvaizdos rūbus.

Šiame dideliame mieste nėra nė vienos ligoninės ir jokios prieglaudos neturtingiesiems, kur jie įgaltų atgauti jėgas, gailestingųjų šelpiami.

Prisigėrę midaus, šildyto vyno arba stipraus alaus ir girti, ginčijasi, pešasi, sužeidžia vieni kitus, žiauriai mušasi. Jei sumuša svetimšalį, nelaikoma tai mirtinu nusikaltimu, tik reikia išpirkti savo gyvybę šešiolika talerių. [...]

Šiame mieste išpažįstamas keistas tikėjimas. Žmonės labai pamaldžiai klauso bažnyčiose mišių: tiesiog stebiesi, kai, žiūrėdami į kunigą, atidengiantį kieliką ir aukojantį, jie pamaldžiausiai mušasi ne tik į krūtinę, bet ir į veidą. Kas praėjusią naktį neleistinai sanguliavo ar paleistuvavo, tie, tikėjimo sujaudinti, tą dieną neina į bažnyčią, bet stovi lauke už durų ir pro sienos plyšį žiūri į apeigas atliekantį kunigą. Taip stropiai laikosi šio papročio, kad galima lengvai atpažinti paleistuvavusius jaunuolius ir nusidėjusias merginas. [...]

Kraštas ir žmonės: Lietuvos geografiniai ir etnografiniai aprašymai (XIV–XIX a.), Vilnius: Mokslas, 1988, p. 79–81.